

Ett levnadsöde i Stenhuggeriet

Inga Johansson

Min farfar, Carl-Johan Johansson, föddes på torpet Källaremon, i Voxtorps församling utanför Värnamo, den 24 november 1858. Han var näst äldst av fem syskon, alla pojkar. Vad jag kommer ihåg, så berättade han, att han bara hade gått i skolan varannan dag. I skolan hade han lärt sig läsa, men med räkning var det sämre ställt. Vid genomgång av gamla papper, så har jag hittat en räknelära för vuxna, som han säkert tyckte sig behöva, då han blev förman i Stenhuggeriet på 1890-talet.

Han satt ofta om vinterkvällarna och berättade om sin barndom, bl.a. att han vid hallonplockning hade blivit ormbiten, och att hans far då snabbt grävde en grop där det fanns lerjord, och att han där fick sätta ner foten, för att denna jord skulle dra ut giftet. Hur det nu var med detta, så överlevde han ormbettet. Han kom också ofta tillbaka till nödåren 1868–1869, då det visst inte regnade en droppe på hela somrarna. Senare har jag läst mycket om dess nödår, men tyvärr var det inte någon då som var så intresserad. Min far hade ju hört dessa historier så många gånger. På senare år har jag besökt torpet, först 1952, då det stod tomt och sedan på 1970-talet, då en Värnamoläkare hade köpt det och rustat upp det och hade det som sommarbostad. Många av namnen på grannställena kände jag då igen från farfars berättelser.

Han konfirmerades i Voxtorps kyrka och arbetade sedan en tid på Eds Herrgård till vilken torpet hörde, men han ville komma ut och se något annat, så han gick till fots ner mot Halmstad för att söka arbete vid Halmstad–Bolmens Järnväg, som då var under anläggande. Nu blev det inte så, utan han kom istället att få arbete i "Berget" i Stenhuggeriet. Om han var ensam då han kom till Söndrum, så gifte han sig i mars 1891 med en flicka från Drömninge by, som ligger i närheten av Voxtorps kyrka, ca en mil från Källaremon. Hon hette Inga Gustava och var född 1863. De bosatte sig på Stenhuggerivägen 66, nuvarande Brita Risbergs fastighet. Vad vi kallade för "Netas". Agneta Johansson var gift med förmannen i Stenhuggeriet, Anders Johansson, och hon blev tidigt änka. Medan familjen bodde hos Neta föddes sex av barnen. Netas dotter, Ester Johansson, som var lärarinna i Kyrkskolan, har berättat, att när äldsta dottern var född och skulle döpas, så ville min farmor, att hon skulle

heta Syster. Men när gudföräldrarna, smeden Edvin Larsson och hans hustru Kristina kom hem med barnet, så var hon döpt till Hanna, Kristina efter sin gudmor. Prästen hade sagt, att syskon blir det i alla fall. Detta hade min farmor svårt för att smälta. Två år senare blev det dock en syster, Ingeborg, och sedan kom fyra pojkar, Fredrik, Gustaf, Wilhelm och Erik och sist 1905 Nils, men då hade de flyttat ner till nuvarande Kilgränd 6, i ett eget hus. Under mellantiden bodde de också hos Gustaf och Anna Carlsson på Stenhuggerivägen 77, som nu ägs av Georg och Ella Carlsson. Det är en lycka, att det huset står kvar, för sonen Fredrik, som var mycket påhittig, skulle röka ut en katt, som sprungit in under huset, och stoppade därför halm i katta-hålet och tuttade på. Som väl var, såg väl någon vuxen det och kunde släcka i tid.

1905 var så huset på Kilgränd färdigt. Det hette då Skogslund. På den tiden fanns det nämligen en skogsdunge med furor nedanför huset. Det var Halmstads Stenindustri som bestod med lån, annars hade det säkert aldrig varit möjligt att bygga. Åtta likadana hus byggdes på nuvarande Kilgränd och Sextettvägen. Flera av dessa är kvar i släktens ägo, men några har fått helt nya ägare. Tyvärr blev min farmor sjuk i TBC och avled i maj 1906. Då hade yngsta barnet Nils just fyllt ett år. En ungdomsvän till farfar, Ester Andersson från Forsheda Småland, kom familjen till hjälp. Hon hade varit anställd som husföreståndarinna hos en familj uppe i Stockholm, men ville hellre ha något eget. Hon hade även utbildning som småskollärlarinna, men tyckte inte att hon passade till att ta hand om barn. Det gick bra med de då sex barnen som fanns, då Erik hade avlidit ungefär samtidigt med farmor 1906. Min far hade alltid bara gott att säga om sin fostermor, och likadant var det med de andra syskonen.

Ytterligare en sorg skulle drabba familjen, då min farfar i oktober 1908 vid en olyckshändelse i stenbrottet föll och skadade båda benen. Han kom med hästskjuts in till Lasarettet vid Södra vägen. Där gipsades det ena benet, som bara var brutet. Det andra var så illa skadat, att det fick läka så gott det kunde. Nu var det så, att i det gipsade benet blev det kallbrand. Gipset hade lagts för tidigt. Då var dr Dahlgren ensam läkare där, och han var under denna tid alldeles överlupen med arbete, har det framkommit ur skrifter från gamla Lasarettet. Därför måste farfars minst skadade ben amputeras. Han fyllde 50 år, då han låg på Lasarettet, och

Karl Johan Johansson i trädgården på Kilgränd, Stenhuggeriet. Fotograf okänd.

skulle leva ytterligare 33 år. Senare har jag sett i gamla journaler på sjukhuset, att Halmstads Stenindustri stod för sjukvårdskostnaderna. Jag tror knappast, att det blev någon annan ersättning. Farmor hade troligen litet pengar sparade, som klarade familjen från att få det allt för svårt. Farfar brukade senare ofta säga, att hade dr Tillman varit i tjänst, så hade aldrig detta hänt med hans amputerade ben.

År 1912 var farfar och farmor i Stockholm, bl.a. på Stockholmsutställningen. Denna resa måste ha varit en stor upplevelse, särskilt för min farfar. Farmor hade där en systerdotter, som de bodde hos. Med sig hem hade de en protes, men den kunde farfar aldrig använda, utan han fortsatte att gå med sitt träben. Sitt arbete i "Berget" fortsatte han också med, och de sista åren slog han makådam i brottet innanför Orma-stenen. Det var ofta mamma och jag gick ner till honom med eftermiddagskaffe.

En hel del av sin tid ägnade han åt trädgården. Han hade planterat många fruktträd, äppel- och päronträd, men också plommon och körsbär. Så prenumererade han på en trädgårdstidning och följde noggrant alla råd i den. Hur ofta minns man inte hur pappa gick omkring med en spruta på ryggen och sprutade träden på söndagsmorgnarna. Då var det ingen tanke på detta kunde vara farligt, och frukten fick ju fin kvalitet. Han sålde den sedan inne på Torget i Halmstad. Två korgar kunde han ha med sig, men så lönsamt kunde det väl knappast bli, då bussbiljetten kostade en del. Men det var efterfrågat med svensk frukt på 1930-talet, då det väl knappast var någon import. Än finns det kvar gamla trämått härhemma, som skulle "krönas" med jämna mellanrum, för att få användas vid försäljningen.

På sommaren gick farfar rakt genom skogen till sitt brott och på vintern använde han sparkstötting. Då blev han ibland skjutsad hem av de unga pojkarna Fritjof Lundgren och Sigfrid Möller. Han kom hem och berättade hur snälla de var. Han arbetade i brottet till åtminstone sommaren 1940, då han var nästan 82 år, och på stegar i fruktträdgården klättrade han och plockade ner frukt till sista sommaren han levde.

Han dog den 13 december 1941. Hans hus övertog min far, då han var den enda av syskonen som bodde kvar i trakten, och nu är det jag som äger det av honom byggda huset, och än finns några fruktträd kvar, som farfar har planterat, och de bär fortfarande frukt.